14/08/2021

Ο Επιτάφιος Θρήνος της Παναγίας

/ Επικαιρότητα

14 Αυγούστου 2021

- Ιερομόναχος Γεννάδιος Μανώλης, Θεολόγος, Αρχισυντάκτης Ενότητας Ορθοδοξία – Πεμπτουσία

Η εξέχουσα θέση που κατέχει η Κυρία Θεοτόκος στη ζωή των ορθοδόξων αναδύεται από την ίδια την προσωπικότητα της και το ρόλο της στο σχέδιο της Θείας Οικονομίας. Η ευσέβεια του λαού ύμνησε τις αρετές και την αγιότητα της αποδίδοντας σ' αυτήν χαρακτηρισμούς πού απεικονίζουν την προσωπικότητα της. Η μορφή της κυριαρχεί στις καρδιές των πιστών ως Μητέρα, είναι η συμπαραστάτης και βοηθός στον πνευματικό και καθ' ημέραν αγώνα. Οι εκκλησιαστικοί συγγραφείς και οι υμνογράφοι της Εκκλησίας αποτύπωσαν στους Λόγους, τις Ομιλίες και τους ΄Υμνους, όλα αυτά τα συναισθήματα των πιστών, και αποτελούν εγκώμια δοξολογίας και αίνου, αλλά και δεήσεις εξιλασμού στην αναζήτηση της λυτρώσεως και σωτηρίας.

Η λειτουργική ζωή της Εκκλησίας εορτολογικά και υμνολογικά, έχει άμεσα συνδεθεί με τα τελούμενα στα Ιεροσόλυμα. Οι τελετές και οι ακολουθίες που έχουν σχέση με τη ζωή του Κυρίου και της Παναγίας, ξεκινούν από τα Ιεροσόλυμα και ασκούν σημαντική επίδραση στο λειτουργικό, εορτολογικό τυπικό κάθε τοπικής εκκλησίας. Το ιεροσολυμίτικο τυπικό επηρέασε προοδευτικά τα λειτουργικά τυπικά των εκκλησιών ανά την οικουμένη, κατά συνέπειαν δεν μπορεί να αποτελεί καινοφανή εισαγωγή και η τέλεση της ακολουθίας του Επιταφίου Θρήνου της Θεοτόκου.

Κέντρο της τιμής και των εορτασμών προς το πρόσωπο της Θεοτόκου αιώνες τώρα είναι η Γεσθημανή, όπου βρίσκεται ο τάφος της Θεοτόκου. Εκεί λοιπόν, μεταξύ των άλλων, για τους εορτασμούς της Κοιμήσεως της Θεοτόκου διεξάγεται και ο «Επιτάφιος Θρήνος». Μετά το 1650 ο άγιος Δαμασκηνός ο Στουδίτης ανέπτυξε στον ιβ' Λόγο του «Εις την Κοίμησιν της Θεοτόκου» την παράδοση της Εκκλησίας «Περί των Εγκωμίων». Πρόκειται για τον αποχαιρετισμό της Θεοτόκου από τους Αποστόλους, μετ' εγκωμίων. Η εισαγωγή των εγκωμίων, αποτέλεσε την απαρχή για τη διαμόρφωση στα Ιεροσόλυμα της ακολουθίας της Κοιμήσεως. Η ακολουθία αυτή δεν είχε τον λατρευτικό χαρακτήρα του Επιτάφιου Θρήνου του Κυρίου, αλλά τον τιμητικό μακαρισμό της Θεοτόκου.

Ως προς τον χρόνο συγγραφής των εγκωμίων μπορεί να υποστηριχθεί ότι γράφτηκαν από τον 8ο έως τον 14ο αι., έργο πολλών ποιητών και υμνογράφων, καρπός της θεομητορικής ευλάβειας εμπνευσμένος από τα κείμενα των πατέρων της Εκκλησίας.

Αρχικά η ακολουθία ξεκίνησε να τελείται στο Θεομητορικό προσκύνημα της Κοιμήσεως στη Γεσθημανή. Σταδιακά πολλές μονές που το καθολικό τους ήταν

αφιερωμένο στην εορτή της Κοιμήσεως, ενέταξαν την ακολουθία στις παννυχίδες της μεγάλης εορτής. Το Οικουμενικό Πατριαρχείο αρχικά δεν ήταν αρνητικό στον πλουτισμό της ακολουθίας με τον επιτάφιο θρήνο, εφ’ όσον βέβαια αυτά συγκρατούνταν στα ορθόδοξα όρια τιμής προς την Θεοτόκο, για αυτό και δεν αποδοκιμάζονται στο Τυπικό του Κ. Πρωτοψάλτου. Ωστόσο, στο Τυπικό του Γ. Βιολάκη, υπάρχει απαγόρευση, η οποία οφείλεται στην εμφάνιση της μαριολατρείας που είχε αναπτύξει ο παπισμός (υπενθυμίζουμε εδώ πως οι παπικοί αποδέχονται θέσεις περί του προσώπου της Θεοτόκου όπως αυτή της άσπιλης συλλήψεως της Θεοτόκου και της ενσώματης αναλήψεως της χωρίς να υπάρξει θάνατος).

Η εορτή αυτή κατακλείει τον ενιαύσιο Θεομητορικό κύκλο και ήδη από τον 18ο αι. στη νησιωτική Ελλάδα, σε πολλές περιοχές των Βαλκανίων και της Ρωσίας είχαν προσθέσει την ακολουθία των Εγκωμίων στους εορτασμούς της Κοιμήσεως της Θεοτόκου. Η Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδας με εγκύκλιο της επισήμαινε πως η ακολουθία του Επιταφίου της Θεοτόκου και των Εγκωμίων που τελείται σε διάφορους ναούς της Ελλάδας, αποτελεί αναμφισβήτητα μια ευσεβή συνήθεια, η οποία ωστόσο αρμόζει στο Ιεροσολυμίτικο Τυπικό και όχι στα έθιμα της Εκκλησίας της Ελλάδος.

Πλήθος όμως μητροπόλεων, ενοριών και μονών υιοθέτησαν την ευσεβή συνήθεια της τέλεσης της ακολουθίας και αυτό γιατί στη συνείδηση της Εκκλησίας, η Θεοτόκος ως μητέρα του σαρκωθέντος Λόγου, συμμετέχει στη δόξα του Χριστού και είναι λογικό να μακαρίζεται από τις γενιές των πιστών, όπως και η ίδια

προφήτευσε. Η ακολουθία αυτή βρίσκεται σύμφωνη με το κοινό αίσθημα του πληρώματος της Εκκλησίας, το οποίο δοξάζει και τιμά την Παναγία ως Μητέρα και αυτή η ευλαβής συνήθεια που ωρίμασε στην συνείδηση του σώματος της Εκκλησίας, δεν ήταν δυνατόν να μην γίνει αποδεκτή.